

Působnost odboru mimořádných opravných prostředků Nejvyššího státního zastupitelství je zaměřena do oblasti mimořádných opravných prostředků uvedených v hlavě sedmnácté a osmnácté trestního řádu (dovolání a stížnost pro porušení zákona), které společně s obnovou řízení (hlava devatenáctá trestního řádu) znamenají průlom do právní moci rozhodnutí, a zpravidla proto narušují stabilitu konečného a vykonatelného, v některých případech i již vykonaného rozhodnutí soudu či státního zástupce.

Dovolání je koncepčně poměrně nový mimořádný opravný prostředek, který do trestního řádu zavedla jeho novelizace provedená zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002. Jeho podáním mohou hlavní, proti sobě stojící strany trestního řízení samy dosáhnout z určitých kvalifikovaných důvodů uvedených v trestním řádu přezkoumání některých pravomocných meritorních rozhodnutí soudů.

Na rozdíl od ostatních mimořádných opravných prostředků je dovolání určeno k nápravě výlučně nejzávažnějších právních vad napadeného rozhodnutí nebo řízení mu předcházejícího, a to procesních i hmotně právních, nikoli vad skutkových. Řešení skutkových vad vyplývajících z nedostatků v dokazování má místo především v řádném opravném řízení a výjimečně též cestou stížnosti pro porušení zákona nebo obnovy řízení. Pouze nejvyšší státní zástupce je zákonem zmocněn k podání dovolání v neprospěch obviněného, přičemž zákon mu dává možnost podat dovolání i ve prospěch obviněného; podklady pro jeho rozhodnutí připravuje odbor mimořádných opravných prostředků.

Podle § 265h odst. 2 věty první tr. ř. odboru mimořádných opravných prostředků zajišťuje též vyjádření k dovoláním podaným obviněnými.

Stížnost pro porušení zákona, kterou může podat výlučně ministr spravedlnosti, může směřovat jen proti pravomocným rozhodnutím soudu nebo státního zástupce. Účelem stížnosti pro porušení zákona je náprava právních vad nebo náprava vadného postupu řízení, které pravomocnému rozhodnutí předcházelo. Skutkové nedostatky rozhodnutí lze tímto mimořádným opravným prostředkem řešit jen tehdy, jestliže jsou důsledkem vadného právního posouzení nebo vadného postupu řízení. Jinak jsou případné změny ve skutkových okolnostech důvodem k obnově řízení, pokud mají původ v nových skutečnostech nebo nových důkazech dříve neznámých. Podobně jako je tomu u ostatních mimořádných opravných prostředků, sleduje i řízení o stížnosti pro porušení zákona nápravu takových vad, které existovaly v době vyhlášení napadeného rozhodnutí, resp. v průběhu řízení, jež mu předcházelo, a jsou zpravidla patrné z příslušného trestního spisu.

Nálezem pléna Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 15/01, publikovaným pod č. 424/2001 Sb., bylo s účinností od 1. 1. 2002 zrušeno ustanovení § 272 tr. ř. (a taktéž ustanovení § 276 věta čtvrtá tr. ř.), podle kterého mohl Nejvyšší soud z podnětu stížnosti pro porušení zákona podané v neprospěch obviněného, po zjištění, že byl zákon porušen v jeho prospěch, a za splnění dalších podmínek, zrušit napadené rozhodnutí, případně i řízení mu předcházející, a v dalším řízení pak bylo přípustné učinit jiné rozhodnutí, pro obviněného méně příznivé než původní, jehož se takto podaná stížnost pro porušení zákona domáhala. Tato změna společně jednak se zavedením koncepčně nového mimořádného opravného prostředku v podobě dovolání a jednak s tím, že novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., umožnila nejvyššímu státnímu zástupci přezkoumávat a případně rušit některá rozhodnutí učiněná v přípravném řízení (§ 174a tr. ř.), znamená oslabení významu stížnosti pro porušení zákona.

Odbor mimořádných opravných prostředků Nejvyššího státního zastupitelství plní úkoly související s posuzováním důvodnosti návrhů krajských a vrchních státních zástupců na dovolání, s prošetřováním podnětů k dovoláním a ke stížnostem pro porušení zákona ve věcech, v nichž byl v prvním stupni činný krajský soud, a konečně s přezkoumáváním trestních věcí z vlastní iniciativy z hlediska existence důvodů dovolání nebo stížnosti pro porušení zákona.

Konečně odbor mimořádných opravných prostředků zajišťuje účast státního zástupce v řízení před Nejvyšším soudem o dovolání či stížnosti pro porušení zákona.